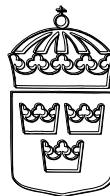

Kommittédirektiv

Nationellt centrum för kunskap om och
utvärdering av arbetsmiljö

Dir.
2016:2

Beslut vid regeringssammanträde den 21 januari 2016.

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare ska föreslå hur ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolicitik bör inrättas och utformas. Utredaren ska i sitt arbete beakta de analyser och förslag som lämnats av Arbetsmiljöpolicitiska kunskapsrådet (SOU 2011:60) och Pensionsåldersutredningen (SOU 2013:25).

Utredaren ska bl.a. lämna förslag om

- vid vilken befintlig myndighet eller vilket befintligt lärosäte verksamheten för det nationella centrumet ska placeras,
- verksamhetens utformning och omfattning,
- hur verksamheten ska finansieras genom omprioritering av befintliga medel på berörda anslag inom området,
- eventuell möjlighet till olika former av finansiering från andra aktörer på området av lämplig del av verksamheten efter det att centrumet inrättats, t.ex. kunskapsspridning och särskilda projekt, och
- nödvändiga författningsförslag.

Förslagen ska lämnas så att verksamheten inordnas i befintlig myndighet eller befintligt lärosäte och det kan ske inom ramen för befintliga resurser inom området.

Uppdraget ska redovisas senast den 3 oktober 2016.

Arbetsmiljöarbete förutsätter kunskap

Arbetsförhållandena har stor betydelse för utvecklingen av hälsa, lönsamhet och välbefinnande. För att fler ska kunna arbeta längre måste arbetsförhållandena utformas så att människor inte slits ut i förtid. Det handlar också om att förebygga den arbetsrelaterade ohälsan och sjukfrånvaron. Det är därför viktigt att det arbetsmiljöarbete som görs bygger på gedigen kunskap. Forskning av hög kvalitet är en förutsättning för detta. Det är dock många gånger svårt att få forskningsresultat och ny kunskap att nå ut och omsättas till praktisk nytta ute på arbetsplatserna. Kunskapen från forskningen behöver på olika sätt samlas och på ett ändamålsenligt sätt förmedlas ut till företag och andra verksamheter. Arbetsmiljöpolicens utformning ska bygga på kunskap och insatserna ska följas upp och utvärderas.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) finansierar bl.a. forskning om arbetsmiljö, arbetsorganisation och arbetsmarknad. Under 2014 beviljade Forte ca 190 miljoner kronor för forskning om arbetsliv.

Forskningsmyndigheten Arbetslivsinstitutet avvecklades under 2007 och därefter bedrivs den statligt finansierade forskningen inom området i huvudsak vid universitet och högskolor, varav en del finansieras av forskningsråden. Redan före institutets avveckling bedrevs en huvuddel av forskningen vid universitet och högskolor, men institutet hade, förutom sin uppgift som forskningsutförare, en nationell samlande roll på kunskapsområdet. Myndigheten fungerade också som internationell kontaktpunkt i olika forum inom arbetsmiljöområdet.

I betänkandet Ett nationellt kunskapscentrum för arbetsmiljö – behov och förutsättningar (SOU 2011:60) analyserar Arbetsmiljöpoliciska kunskapsrådet behovet av och förutsättningarna för inrättandet av ett nationellt kunskapscentrum. Arbetsmiljöpoliciska kunskapsrådets slutsats är att det finns behov av ett nationellt kunskapscentrum för arbetsmiljö med ansvar för att stabilt och långsiktigt vårda, uppdatera och stödja den starka bas av kunskap om

arbetsmiljöns beskaffenhet och möjligheter som finns i Sverige. Det finns även ett behov av en svensk nationell representant i vissa internationella organ och nätverk på arbetsmiljöområdet. Arbetsmiljöpolitiska kunskapsrådet föreslår att verksamheten ska omfatta områdena omvärldsbevakning, kunskapsbevakning, tillgänglighet av kunskap, kunskapssammanställningar och nationell representation.

Pensionsåldersutredningen konstaterade i sitt slutbetänkande Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25) i april 2013 att det finns behov av en oberoende funktion för forskning och utvärdering inom arbetsmiljöområdet. Funktionen uppdrag ska främst vara att undersöka sambanden mellan arbetsmiljö och arbetsförhållanden och hälsa samt utträde från arbetslivet. Fokus ska ligga på studier som kan visa orsakssamband mellan arbetsmiljörisker och tidiga utträden från arbetslivet men också mellan god arbetsmiljö och hälsa. Funktionen roll ska också vara att utvärdera effekter av nuvarande arbetsmiljöpolitik och bedöma effekter av olika reformer och åtgärder på arbetsmiljöområdet.

Uppdraget

En särskild utredare ska föreslå hur ett nationellt centrum för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik bör inrättas och utformas.

För att det praktiska arbetsmiljöarbetet på arbetsplatserna ska bedrivas på bästa möjliga sätt behövs kunskap om olika arbetsmiljöfrågor, vilket inkluderar digitala arbetsmiljöer. Arbetsmiljöpolitiken ska utformas efter bästa kunskap och utvärderas för att kunna förbättras. Att tillgängliggöra det kunskapsunderlag som finns genom forskningen är i detta sammanhang viktigt.

Utredningar, experter och organisationer har konstaterat att det finns ett behov av en samlande aktör för att bevaka och förmedla kunskap inom arbetsmiljöområdet. Forskningsområdet omfattar flera vetenskapliga ämnen och discipliner. För att få bra underlag för arbetsmiljöarbetet behöver kunskap från såväl

nationell som internationell forskning komma till nytta för att förbättra arbetsmiljön på arbetsplatserna. Det gäller såväl dagsaktuella forskningsrön som äldre forskning. I dagsläget saknas en organisation med överblick över helheten och med särskilt ansvar för att på olika sätt verka för att kunskapen från forskningen blir mer tillgänglig och kommer till nytta i det praktiska arbetsmiljöarbetet.

Utvärdering av den förda politiken finns på andra områden, t.ex. arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik. Men det saknas ett tydligt uppdrag att utföra en systematisk utvärdering av arbetsmiljöpolitiken. Statskontoret (Analys av den nationella handlingsplanen för arbetsmiljöpolitiken Rapport 2015:2) har i en analys av den förra nationella handlingsplanen för arbetsmiljöpolitiken konstaterat att arbetet med effektutvärdering av den förda politiken behöver utvecklas.

Verksamhet och organisation

Verksamheten ska ha ett löpande bevakningsuppdrag när det gäller kunskapsutvecklingen inom området arbetsmiljö. Detta omfattar att bevaka forskning, internationell kunskap och debatt samt myndigheters och organisationers rapportering. Särskild tyngdpunkt ska ligga på arbetsmiljön på kvinnodominerade arbetsplatser och i kvinnodominerade branscher där kunskapsläget särskilt behöver förstärkas. Det ska finnas möjlighet att kunna sätta samman grupper med korttidsengagerade forskare, utredare och andra som kan utföra utvärderingsuppdrag och kunskapssammanställningar. Det nationella centrumet ska inte vara en egen forskningsenhet eller forskningsfinansierande enhet utan i stället vara inriktat mot kunskapsspridning och utvärdering. Centrumet ska samarbeta med forskningsråden om hur resultaten från den forskningen som de finansierar ska kommuniceras. Centrumet ska vara en stödfunktion åt olika aktörer såsom arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, myndigheter, organisationer och företag. Det ska vara möjligt att genomföra särskilda uppdrag i samarbete med andra myndigheter och organisationer. Utredaren ska ta ställning till och ge förslag på hur tillräcklig

kompetens kan knytas till verksamheten, vilket ofta kan förutsätta forskarkompetens.

Ett nationellt centrum för kunskap och utvärdering ska bedrivas effektivt, långsiktigt och uppfylla kraven på att ha en övergripande kunskapsbild inom arbetsmiljöområdet. Det kan genomföras genom att ett utökat ansvar och uppgifter läggs på en eller flera av befintliga myndigheter eller lärosäten, samtidigt som omprioritering sker för att inrymma verksamheten inom befintliga resurser inom området. Det står utredaren fritt att beskriva fler än ett alternativ, dock ska ett av dessa förordas. För det alternativ som förordas ska skälen till den valda lösningen tydligt framgå.

Arbetsmiljöområdet är omfattande och spänner över ett stort antal forskningsområden, ämnen och discipliner. En fråga som utredaren i sitt förslag måste ta ställning till är vilken avgränsning som bör gälla för verksamhetens kunskapsöverblickande ambition och hur samverkan ska ske med bl.a. forskarfinansierade organisationer för att få en effektiv och ändamålsenlig avgränsning av uppgifter och ta till vara synergier.

För att kunna genomföra studier, uppföljningar och utvärderingar behövs tillgång till data och analysunderlag. Utredaren ska se över behovet av och möjligheten att samla eller samordna tillgång till de databaser som behövs samt behovet av att eventuellt bygga upp nya databaser för att bedriva verksamheten vid centrumet, inklusive behovet av författningsstöd för personuppgiftsbehandling. Förslag ska lämnas om hur detta skulle göras, genom omprioritering inom ramen för befintliga resurser inom området.

Kravet på effektivitet innebär att statsförvaltningen ska utnyttja skattemedel ändamålsenligt och att den inte ska använda mer resurser än vad som krävs för att uppnå avsedda resultat med tillräckligt god kvalitet. Övervägandena när det gäller verksamhet ska utgå ifrån detta. Antalet personer som engageras påverkas på olika sätt av hur verksamhetsområdet avgränsas.

Utredaren ska

- lämna förslag till vilken verksamhet som ska bedrivas vid centrumet för samling och spridning av kunskap och forskningsresultat om arbetsmiljö och för utvärdering av arbetsmiljöpolitik,
- analysera och överväga för- respektive nackdelar med olika organisatoriska möjligheter och föreslå hur ett nationellt centrum för kunskap och utvärdering av arbetsmiljö ska utformas och inrättas,
- föreslå vilka databaser som behövs för att bedriva centrumets verksamhet, såväl befintliga databaser som behovet av att bygga upp nya, inklusive behovet av författningsstöd för personuppgiftsbehandling,
- föreslå och beskriva omfattning av verksamheten, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska i sitt arbete beakta de analyser och de förslag som presenterats av det Arbetsmiljöpolitiska kunskapsrådet (SOU 2011:60) och Pensionsåldersutredningen (2012:28). Ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas vid genomförandet av uppdraget.

Centrumets roll i förhållande till andra aktörer

Det saknas i dag en aktör med ett utvärderingsuppdrag inom arbetsmiljöpoliciesområdet, till skillnad från många andra politikområden där utvärderingsuppdrag finns, t.ex. inom arbetsmarknads-, utbildnings- och socialförsäkringspolitiken.

Det finns i dag ett flertal aktörer inom arbetsmiljöområdet som har i uppgift att sammanställa och förmedla kunskap. Aktörerna finns inom statliga myndigheter, organisationer med anknytning till arbetsmarknadens parter och i företag inom den privata sektorn. Dessutom har forskningsfinansiärerna och de enskilda forskarna ett ansvar att kommunicera sina resultat. För att nå ut med kunskapen måste den spridas så att den tillgodoser mottagarnas specifika behov och förutsättningar. Om de aktörer som deltar i eller befinner sig nära det praktiska arbetsmiljöarbetet ute i verksamheterna, s.k. praktisknära kunskapsförmedlande verksamheter, har tillgång till ett bra

kunskapsunderlag, kan de fungera som en brygga mellan forskningsrön och praktisk tillämpning. Tillgång till relevant kunskapsunderlag är också nödvändig för en hög kvalitet i det arbetsmiljöarbete som bedrivs. Utgångspunkten ska vara att förslaget till ett centrum för kunskap och utvärdering ska bidra till att befintliga aktörer inom området ges bättre förutsättningar att hitta och kommunicera kunskap som är anpassad efter centrumets målgruppers behov. Att i ökad utsträckning nå ut med kunskap till arbetsplatserna som stöd i det praktiska arbetsmiljöarbetet är ett mål.

Utredaren ska

- kartlägga befintliga aktörer med kunskapsförmedlande eller utvärderande verksamhet inom angränsande områden,
- analysera hur ett centrum för kunskap och utvärdering kan komplettera och förstärka befintlig verksamhet på området och angränsande områden och hur en effektiv och ändamålsenlig samverkan ska utformas utifrån respektive organisationers uppgifter,
- utreda möjligheten till olika former av finansiering från andra aktörer på området av lämplig del av verksamheten efter det att centrumet inrättats, t.ex. kunskapsspridning och särskilda projekt, och
- analysera om ett nytt centrum för kunskap och utvärdering kan innebära förändringar för befintlig verksamhet.

Centrumets roll i förhållande till forskningen

Forskningen inom arbetsmiljöområdet bedrivs vid ett stort antal olika universitet och högskolor. Ett nytt kunskapscentrum ska inte påverka detta förhållande. Däremot kan ett centrum för kunskap och utvärdering ha betydelse för utvecklingen inom de berörda forskningsområdena. Sammanställningar och analyser av befintliga forskningsresultat bör kunna leda till att framtida problem och möjligheter inom arbetsmiljöområdet synliggörs och att forskare ges uppslag till ny forskning. Centrumet ska genomföra både egna studier och uppdrag från regeringen och andra myndigheter. Centrumet ska dock vara inriktat mot kunskapsspridning och utvärdering och inte vara en egen

forskningsutförande, forskningsfinansierande eller forskningsbeställande enhet.

Fokus ska vara ett ökat och ömsesidigt utbyte mellan forskning och praktik, men det är också värdefullt om centrumet i samverkan med bl.a. forskningsfinansiärerna och forskningsråden kan bidra till ökad kontakt och kunskapsutbyte mellan forskare inom olika forskningsdiscipliner.

Utredaren ska

- analysera hur ett centrum för kunskap och utvärdering kan utformas för att gynna en positiv utveckling för forskningsområdet utifrån olika målgruppers behov av kunskap.

Nationell representant i arbetsmiljöfrågor

Det finns i många fall behov för Sverige att ha en representation i nordiska, europeiska och internationella forskningsorgan och nätverk. Inom arbetsmiljöområdet saknas alltför ofta en sådan. Det är i dagsläget till stor del beroende på initiativ från enskilda forskare att delta i nätverk. Ett sådant internationellt forskningssamarbete är positivt. Det finns dock även ett behov av mer övergripande nationellt representantskap. I vissa fall finns det redan i dag strukturer för detta, men i andra fall saknas de eller skulle behöva förstärkas. Ett centrum för kunskap och utvärdering bör organisatoriskt och verksamhetsmässigt utformas så att det stärker Sveriges förutsättningar att agera i det internationella samarbetet inom arbetsmiljöområdet.

Utredaren ska

- särskilt belysa på vilket sätt ett centrum för kunskap och utvärdering kan stärka förutsättningarna för ett ökat svenskt engagemang när det gäller arbetsmiljöarbetet inom EU och internationellt, och
- i arbetet utgå från och ta hänsyn till att befintliga och välfungerande strukturer fortfarande ska gälla.

Konsekvensbeskrivningar

Utöver vad som följer av kommittéförordningen (1998:1474), ska utredaren särskilt analysera sina förslag och redovisa sina slutsatser när det gäller de effekter förslagen kan få för

- andra aktörer med kunskapsförmedlande uppgifter inom arbetsmiljöområdet som utredaren identifierar,
- utvecklingen inom kunskapsområdet,
- det praktiska arbetsmiljöarbetet, och
- Sveriges deltagande i det internationella arbetsmiljösamarbetet.

Utredaren ska

- kostnadsberäkna sina förslag, och
- föreslå finansiering av dessa genom omprioritering inom berörda anslag på området.

Utredaren ska även ta upp andra konsekvenser av sina förslag.

Genomförande och redovisning av uppdraget

Utredaren ska föra dialog med företrädare för arbetsmarknadens parter, forskningsfinansiärer och forskningsråd, forskare, myndigheter och organisationer. Det är angeläget att myndigheter med uppdrag inom området ges goda möjligheter att lämna synpunkter och få information om utredningens arbete.

Utredaren ska föra dialog med andra relevanta utredningar.

Uppdraget ska redovisas senast den 3 oktober 2016.

(Arbetsmarknadsdepartementet)